

Literatura podmiotu

Am Rande des Himmels. Junge Autoren aus Deutschland und Polen / Na skraju nieba. Młodzi Autorzy z Niemiec i z Polski, red. P. Grosz, Mainz 1995.

Becker A., Das Herz von Chopin, Hamburg 2006.

Becker A., Der Lippenstift meiner Mutter, Frankfurt am Main 2010.

Becker A., Die Milchstraße, Hamburg 2002.

<https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.12268>

Becker A., Die Zeit der Stinte, München 2006.

Becker A., Kino Muza, tłum. D. Muszer, Olsztyn 2008.

Becker A., Onkel Jimmy, die Indianer und ich, Hamburg 2001.

<https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.12268>

Becker A., Sieben Tage mit Lydia, Frankfurt am Main 2014.

Becker A., Vom Aufgang der Sonne bis zu ihrem Niedergang, Frankfurt am Main 2013.

Becker A., Wodka und Messer. Das Lied vom Ertrinken, Frankfurt am Main 2008.

Bieniasz, S., Niedaleko Königsallee, Katowice 1997.

Borowski T., U nas w Auschwitzu, w: tegoż, Proza. (1), Kraków 2004.

Danielewicz-Kerski D., Berlin. Przewodnik po duszy miasta, Warszawa 2013.

Degen I., Wygrać siebie, Wrocław 1995.

Do przyjaciela wroga. Niemcy w poezji polskiej, Antologia, ułożył P. Roguski, Katowice 2010.

Dygat S., Jezioro Bodeńskie, Kraków 1995.

Felixa M., Die Fremde, Berlin 2005.

Geschrieben in Deutschland. Anthologie/Napisane w Niemczech. Antologia, wybór i red. P. Piaszczyński, K.M. Załuski, Köln 2000.

Gackowska K., Trawa, Gdynia 2010.

Goerke N., 47 na odlew, Warszawa 2002.

Goerke N., Fractale, Poznań 1994.

Goerke N., Koktajl wielowarzywny, w: Sarmackie krajobrazy. Głosy z Litwy, Białorusi, Ukrainy, Niemiec i Polski, red. M. Pollack, Wołowiec 2006.

Goerke N., Księga pasztetów, Poznań 1997.

Goerke N., Pożegnania plazmy, Wołowiec 1999.

Goerke N., Sibirische Palme. Erzählungen, Hamburg 1997.

Grenzen überschreiten. Polens junge Generation erzählt, red. Verein zur Förderung deutsch-polnischer Kontakte, München 1996.

Gusowski A., Mordel P., Der Club der polnischen Versager, Reinbek bei Hamburg 2012.

Helbig B., Anioły i świnie. W Berlinie!, Szczecin 2005.

Helbig B., Docent prywatna, „Zarys” 2010, nr 9.

Helbig B., Enerdowce i inne ludzie, Szczecin 2011.

Helbig B., Für meinen Lebensmut. Polin in Berlin, „Polen und wir” 1997, nr 4.

Helbig B., Niebko, Warszawa 2013.

Helbig B., Pałowa, Gdańsk 2000.

Helbig B., Siedząca na piasku, „Zarys” 2006, nr 5.

Herbert Z., Raport z oblężonego miasta, Wrocław 1992.

Hłasko M., Piękni dwudziestoletni, Warszawa 1988.

Hoffman E., Zagubione w przekładzie, tłum. M. Ronikier, Londyn 1989.

Jarosz U., Gracz J., Ona i On całkiem zwyczajna historia, Warszawa 2011.

Kolenda M., Der zweite Sommer, Berlin 2000.

Kolenda M., Wildwechsel, Berlin 2002.

Korb V., Leben mit »68ern«. Tagebuch aus dem Studentendorf Berlin-Schlachtensee 1969–1972, w: Die neuen Mieter. Fremde Blicke auf ein vertrautes Land, red. Iwona Mickiewicz, Berlin 2004.

Kruszyński Z., Powrót Aleksandra, Kraków 2006.

Kruszyński Z., Schwedenkräuter, Olsztyn 1995.

Kuczok W., Gnój, Warszawa 2005.

Lach-Kowalski J., Saksy – czarna robota, Łódź 1999.

Lachmann P., Wywołane z pamięci, Olsztyn 1999.

Leki L., Kraina złudzeń, Katowice 1998.

Malukow-Danecki J., Ciuciubabka, Warszawa 2006.

Malukow-Danecki J., Duma miasta i inne opowiadania, Poznań 2000.

Matuszczyk J., Ciernista droga przez Śląsk, Chorzów 1998.

Matuszczyk J., Emigracja i powrót do rodzinnych stron, Chorzów 2005.

Mausere L. [Stamm W.], Dramatyczne pomysły Lopeza Mausere – zbiór form dramatycznych i prozatorskich, Warszawa 2000.

Mausere L. [Stamm W.], Menu, Berlin 1997.

Menzel I., W poszukiwaniu zapachu snów, Warszawa 2003.

Menzel I., Zatańczyć czeczotkę, Warszawa 2002.

Mickiewicz I., Miniatury berlińskie, w: Po(st)mosty. Polacy i Niemcy w nowej Europie, red. G. Matuszek, Kraków 2006.

Mik K., Kołysanka dla spóźnionych, Katowice 1998.

Moj M., Und doch sind dort die Bäume nicht grüner, „Zarys” 2009, nr 8.

Mossakowska Z., Tęsknoty wasze bez granic, Toruń 1997.

Muszer D., Hompaga Boga, Szczecin 2013.

Muszer D., Niebieski, Szczecin 2006.

Muszer D., Wolność pachnie wanilią, Szczecin 2008.

My emigranci. Wspomnienia współczesnych Polaków z życia na obczyźnie, red. W. Piątkowska-Stepaniak, Opole 2007.

Neue Geschichten aus der Pollakey. Anthologie zeitgenössischer polnischer Prosa, t. 1, red. B. Helbig-Mischewski, K.M. Załuski, Jestetten 2000.

Niewrzęda K., Czas przeprowadzki, Szczecin 2005.

Niewrzęda K., „Kolano” Nieudaczników, „Pogranicza” 2002, nr 2.

Niewrzęda K., Mitzählen, tłum. A. Grzybkowska, „E.I.Q” (European Interdisciplinary Quarterly) 2007, nr 2.

Niewrzęda K., Nieunikniona snopodobność, w: 2008. Antologia współczesnych polskich opowiadań, red. i post. A. Skrendo, Szczecin 2008.

Niewrzęda K., Poszukiwanie całości, Bydgoszcz 1999.

Niewrzęda K., Second life, Szczecin 2010.

Niewrzęda K., Wariant do sprawdzenia, Szczecin 2007.

Niewrzęda K., Zamęt, Szczecin 2013.

Nowakowski T., Obóz Wszystkich Świętych, Warszawa 1990.

Oświęcimski L., Klub Kiełbołudów, Berlin 2002.

Parys M., Biała Rika, Kraków 2016.

Parys M., Magik, Warszawa 2014.

Parys M., Tunel, Warszawa 2011.

Pietrzik K., Identität und Heimat, „Zarys” 2010, nr 9.

Poremba-Patze J., Niemieckie eldorado, Kraków 2008.

Proza i poezja 2000. Być pisarzem i poetą. Antologia, Gliwice 2000.

Roguski P., An Main und Rhein, źródło: http://www.zarys.de/deutsch/neue_texte/p-roguski-an-main-und-rhein/ data dostępu: 18.10.2013.

Roguski P., Co mnie obchodzi Niemcy?/Was gehen mich die Deutschen an?, Darmstadt 2007.

Romanowiczowa Z., Baśka i Barbara, Paryż 1956.

Rudnicki J., Chodźcie, idziemy, Warszawa 2007.

Rudnicki J., Cholerny świat. Listy z Hamburga, Wrocław 1994.

Rudnicki J., Der Grenzgänger, Herne 2002.

Rudnicki J., Ich, der Friseur und die anderen, w: Zwischen den Linien. Eine polnische Anthologie, red. S. Geist, postł. H. Bereska, Hannover 1996.

Rudnicki J., Meine Abenteuer mit Menschen oder wie ich als Statist und Rezensent tätig war, w: Nach den Gewittern. Ein polnisch-deutsches Lesebuch, red. K.D. Sommer, Göttingen 1995.

Rudnicki J., Męka kartoflana, Wrocław 2000.

Rudnicki J., Można żyć, Wrocław 1992.

Rudnicki J., Mój Wehrmacht, Warszawa 2004.

Rudnicki J., Rückkehr, w: Landschaften und Luftinseln. Polnische Erzählungen der Gegenwart, red. A. Markiewicz, München 2000.

Rudnicki J., Spowiedź mordercy Ignacego Szypuły zanim wypadł przez balkon i zabił się, „Krytyka Polityczna” 2005, nr 7/8.

Rudnicki J., Śmierć czeskiego psa, Warszawa 2009.
<https://doi.org/10.1080/07374836.2010.10524032>

Rudnicki J., Tam i z powrotem po tęczy. Listy z Hamburga – ciąg dalszy, Warszawa 1997.

Rudnicki J., Trzy razy tak!, Warszawa 2013.

Rudnicki J., Życiorysta, Warszawa 2014.

Schmidt K., Koenigs Kinder, Köln 2002.

Skrzyposzek Ch., Mojra, Warszawa 1996.

Skrzyposzek Ch., Wolna trybuna, Warszawa 1999.

Slaska E.M., Dwujęzyczność podwójna tożsamość, Berlin 2005.

Slaska E.M., Ich und die deutschen Feministinnen, w: FrauenStadtBuch Berlin, Berlin 1993.

Soboczynski A., Polski Tango. Eine Reise durch Deutschland und Polen, Berlin 2006.

Strużyna K., Góralu, czy ci nie żal. Opowiadania emigracyjne, Chorzów 1998.

Strużyna K., Polskie Niemcy czyli Opowiadanie emigracyjne, Chorzów 1999.

Śladami współczesnego migranta... w Niemczech, red. ks. W. Necel TChr, ks. S. Ochalski TChr, B. Gembala, Pelplin 2005.

Stamm W. [Mausere L.], Czarna matka, Warszawa 2008.

Stasiuk A., Dojczland, Warszawa 2007.

Szalonek M., Oświęcimski L., Berlin za darmo, Szczecin 2007.

Szpilewska J., Dom wdowy, Warszawa 2008.

Szpilewska J., Nowe, lepsze życie, Warszawa 2005.

Tobor A., Sitzen vier Polen im Auto. Teutonische Abenteuer, Ullstein 2012.

Wańkowicz M., Na tropach Smętka, Kraków 1988.

Wierszobranie. Słowa wypuszczone na wolność. Wybór wierszy poetów na emigracji, red. M. Kalczyńska, L. Paszek, Katowice 2010.

Wierszobranie. Żeglując w oceanie słów. Wybór wierszy poetów na emigracji, t. 2, red. M. Kalczyńska, L. Paszek, Katowice 2011.

Wierszobranie. Radość, szczęście i coś jeszcze. Wybór wierszy poetów na emigracji, t. 3, red. M. Kalczyńska, L. Paszek, Jastrzębie-Zdrój 2012.

Wollny C., Europejka, „Zarys” 2005, nr 5.

Zagajewski A., Cienka kreska, Kraków 1983.

Załuski K.M., Imigranci. Opowieści nie tylko dla Niemców, Gdańsk 2015.

Załuski K.M., Le Petit Prince, „Pogranicza” 1998, nr 1.

Załuski K.M., Segolène, „Twórczość” 2000, nr 12.

Załuski K.M., Szpital Polonia, Poznań 1999.

Załuski K.M., Tryptyk bodeński, Sopot 1996.

Załuski K.M., Umfrage, tłum. H. Bereska, w: Zwischen den Linien. Eine polnische Anthologie, red. S. Geist, postł. H. Bereska, Hannover 1996.

Załuski K.M., Wypędzeni do raj, Gdańsk 2010.

Załuski K.M., Zabawa w chowanego, „Metafora” 1993, nr 11/12/13.

Zigan M.G., Chris aus Kattowitz: von Oberschlesien ins Ruhrgebiet, Dortmund 1995.

Zwischen den Linien, Eine polnische Anthologie, red. S. Geist, Hannover 1996.

Literatura przedmiotu

Ahrends M., Wzbierające echo. Rzecz o powieści Dariusza Muszera „Wolność pachnie wanilią”, tłum. M. Lumnick, „List Oceaniczny” Toronto 2000, nr 76.

Amodeo I., „Die Heimat heißt Babylon”. Zur Literatur ausländischer Autoren in der Bundesrepublik Deutschland, Opladen 1996.

Artwińska A., Między Polską a Niemcami. Literatura ‘emigracyjna’ a postkolonializm, „Przegląd Humanistyczny” 2010, nr 2.

Ausländer, Aussiedler, Asyl in der Bundesrepublik Deutschland, red. K.J. Bade, Bonn 1992.

Aussiedler: deutsche Einwanderer aus Osteuropa. Schriften des Instituts für Migrationsforschung und Interkulturelle Studien (IMIS), Bd. 8, red. K.J., Bade, J. Oltmer, Osnabrück 1999.

Autor. Podmiot literacki. Bohater, red. A. Martuszevska, J. Sławiński, Wrocław 1983.

Baaden A., Interkulturelle Projektarbeit zur Integration von Aussiedlern. Wege zu Verständnis und Toleranz zwischen Fremden und Einheimischen, „Aus Politik und Zeitgeschichte“, Beilage zur Wochenzeitung „Das Parlament“ 1993, nr 48.

Bakuła B., Snobizm, regres i rozproszenie. Od powieści traktowanej jako „pralka autotematyczna” do „prozy diaspornej”. Kilka słów o polskim filmie lat 90., w: tegoż, Anytylatarnik oraz inne szkice literackie i publicystyczne, Poznań 2001.

Bartmiński J., Językowe podstawy obrazu świata, Lublin 2006.

Bartmiński J., Stereotypy mieszkają w języku, Lublin 2007.

Becker A., Kilka uwag na temat Polonii w RFN, „Zarys” 2011, nr 10.

Behring E., Kliems A., Trepte H.-Ch., Grundbegriffe und Autoren ostmitteleuropäischer Exilliteraturen 1945–1989. Ein Beitrag zur Systematisierung und Typologisierung, Stuttgart 2004.

Berking S., Grenzgänger – Artur Becker erzählt von einem anderen Frédéric Chopin, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 13 października 2006.

Berlin. Polnische Perspektiven 19.–21 Jahrhundert, red. D. Danielewicz-Kerski, M. Górny, Berlin 2008.

Berlin po polsku. Krzysztof Niewręda i Brygida Helbig-Mischewski mówią Ani Dziewit i Agnieszce Drotkiewicz o swoich książkach, „Lampa” 2005, nr 11.

Berlińska D., Mniejszość niemiecka na Śląsku Opolskim w poszukiwaniu tożsamości, Opole 1999.

Berührungslinien. Polnische Literatur und Sprache aus der Perspektive des deutschpolnischen kulturellen Austauschs, wyd. M. Marszałek, A. Nagórko, Hildesheim 2006.

Bielik-Robson A., Nie ma takiego pokolenia, źródło:

<http://www.tygodnik.com.pl/kontrapunkt/63/robson.html> data dostępu: 11.01.2013.

Bielski J., Emigranci ze Śląska Opolskiego do Republiki Federalnej Niemiec. Realizacja Zapisu protokolarnego z Helsinek w województwie opolskim (1975–1979), Opole 1986.

Bieniasz S., Górny Śląsk. Co dzieli, a co powinno łączyć, „Kultura” [Paryż] 1990, nr 4/511.

Bieniasz S., Losy Górnoślązaków w dwudziestym wieku, źródło:

<http://slaskiesprawy.tripod.com/Artykuly/LosyXXwieku.htm>, data dostępu: 6.09.2013.

Bingen D., Polonia in Deutschland, Bonn 1997.

Blumberg-Stankiewicz K., Polnische Einwanderer der 1980er Jahre und ihre Kinder – eine zweite Migrantengeneration in Deutschland?, w: „Inter Finitimos” 2008, nr 6.

Blumenwitz D., Flucht und Vertreibung, Köln 1987.

Browarny W., Opowieści niedyskretne. Formy autorefleksyjne w prozie polskiej lat dziewięćdziesiątych, Wrocław 2002.

Brożek A., Przesiedleńcy w Niemczech. Charakterystyka demograficzna, Biuletyn nr 35, Katowice 1963.

Brudnicki J.Z., Ćwiczenia z wolności. Polska proza od salonu do supermarketu, Toruń 2007.

Brzezińska M., Waniliowe opium, „Wyspa. Kwartalnik Literacki” 2008, nr 8.

- Bugajski L., Kostka Rudnickiego, „Twórczość” 2000, nr 11.
- Buryła S., Rodak P., Wojna. Doświadczenie i zapis. Nowe źródła, problemy, metody badawcze, Kraków 2006.
- Być Polakiem w Niemczech, red. A. Wolff-Powęska, E. Schulz, Poznań 2000.
- Być polskim pisarzem w Niemczech (ankieta), „Dekada Literacka” 2002, nr 5–6.
- Chemnitz P., Drezno – miejsce ucieczki Polaków, „Dialog” 1996, nr 1.
- Chmiel B., Dunin K., Janusz Rudnicki, Kraków 2000.
- Contemporary Polish Migrant Culture and Literature in Germany, Ireland, and the UK, red. J. Rostek, D. Uffermann, Frankfurt am Main 2011.
- Czapliński P., Dojczland. Obraz Niemców w literaturze polskiej, źródło: <http://www.eurozine.com/articles/2010-02-25-czaplinski-pl.html> data dostępu: 12.09.2013.
- Czapliński P., Ruchome marginesy. Szkice o literaturze lat 90., Kraków 2002.
- Czapliński P., Ślady przełomu. O prozie polskiej 1976–1996, Kraków 1997.
- Czapliński P., Świat podrobiony. Krytyka i literatura wobec nowej rzeczywistości, Kraków 2003.
- Czapliński P., Wyzwania prozy polskiej lat dziewięćdziesiątych, źródło: http://www.culture.pl/baza-literatura-pelna-tresc/-/eo_even%20_asset_publisher/k3Ps/content/wyzwania-prozy-polskiej-lat-dziewiecdziesiatych data dostępu: 6.09.2013.
- Czapliński P., Śliwiński P., Literatura polska 1976–1998. Przewodnik po prozie i poezji, Kraków 1999.
- Czerwińska M., Autobiograficzny trójkąt. Świadectwo, wyznanie i wyzwanie, Kraków 2000.
- Czytane na nowo. Polska proza XX wieku a współczesne orientacje w badaniach literackich, red. M. Dąbrowski, H. Gosk, Izabelin 2004.
- Czyżewski A., Piękny dwudziestolecie. Biografia Marka Hłaski, Kraków 2000.
- Danielewicz D., Nielegalne przekroczenie granicy przez polskiego Kiełboludę. O satyrze Klubu Polskich Nieudaczników, w: Sąsiedztwo w centrum Europy. Stosunki polsko-niemieckie na początku nowego stulecia. Antologia tekstów Magazynu Polsko-Niemieckiego DIALOG z lat 1999–2003, wybór i oprac. B. Kerski, Szczecin 2003.
- Danilewicz-Zielińska M., Szkice o literaturze emigracyjnej półwiecza 1939–1989, Wrocław 1999.
- Dąbrowski K., Dezintegracja pozytywna, Warszawa 1979.
- Dąbrowski M., Facing the Stereotypes of Polishness and Germaness: Rudnicki and Others, tłum. J. Adamko, w: Contemporary Polish Migrant Culture and Literature in Germany, Ireland, and the UK, red. J. Rostek, D. Uffermann, Frankfurt am Main 2011.
- Dąbrowski M., Swój/Obcy/Inny. Z problemów interferencji i komunikacji międzykulturowej, Izabelin 2001.
- De Man P., Autobiografia jako od-twarzanie, tłum. M.B. Fedowicz, „Pamiętnik literacki” 1986, z. 2.
- Deutsch-polnische Beziehungen in Geschichte und Gegenwart: Bibliographie, 1900–1998, Bd. 4, wyd. A. Lawaty, W. Mincer, Wiesbaden 2000.

- Dialogi śląskie. Rozmowy z przełomu wieków prowadził Józef Górdziałek, Opole 2002.
- Die polnische Emigration und Europa 1945–1990. Eine Bilanz des politischen Denkens und der Literatur Polens im Exil, wyd. L. Galecki, B. Kerski, Osnabrück 2000.
- Dietz B., Aussiedler/Spätaussiedler in Deutschland seit 1950, w: Enzyklopädie. Migration in Europa. Vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart, wyd. K.J. Bade, P.C. Emmer, L. Lucassen, J. Oltmer, Paderborn 2007.
- Drzewucki J., Z Hamburga przez Kędzierzyn-Koźle do Hamburga, „Rzeczpospolita” 7 kwietnia 2001.
- Dunin K., Czytając Polskę. Literatura polska po roku 1989 wobec dylematów nowoczesności, Warszawa 2004.
- Dunin-Wąsowicz P., Varga K., Parnas bis. Słownik literatury polskiej urodzonej po 1960 roku, Warszawa 1998.
- Dybczak K., Panorama literatury na obczyźnie, Kraków 1990.
- Dyczewski L., Kultura polska w procesie przemian, Lublin 1993.
- Dyczewski L., Polacy w Bawarii, Lublin 1993.
- Emigracja z Polski po 1989 roku, red. B. Klimaszewski, Kraków 2002.
- Emigrant bez powodu. Z Krzysztofem Marią Załuskim – pisarzem, publicystą i wydawcą rozmawia Krzysztof Niewrzęda, „Kurier” 1999, nr 222/6.
- Faist T., Amalgamating Newcomers, National Minority and Diaspora – Integration(s) of Immigrants from Poland in Germany, w: Identity and Integration: Migrants in Western Europe, red. R. Sackmann, B. Peters, T. Faist, Aldershot 2003.
- Fassmann H., Auswanderung aus Polen – Polen im Ausland, „Geographische Rundschau” 1998, nr 50(1).
- Forster J., Keine Angst vor Polen. Unsere Nachbarn sind auf einmal wieder weg. Aber: wer eigentlich?, „Berliner Morgenpost”, 18 maja 2003, nr 134.
- Forward S., Toksyczni rodzice, tłum. R. Grażyński, Warszawa 1993.
- Foucault M., Inne przestrzenie, tłum. A. Rejniak-Majewska, „Teksty Drugie” 2005, nr 6.
- Franke K., Brama ku wolności, „Samo Życie” 2005, nr 21.
- Gelles K., Stosunki niemiecko-polskie. Okres po roku 1945, w: tejże, Niemiecka polityka wschodnia, Wrocław 2007.
- Geremek R., Volkslista – fakty i mity, „Newsweek”, 1 września 2010, źródło: www.newsweek.pl.
- Gdański Marek Hłasko. Z Krzysztofem M. Załuskim rozmawia Marek Stankiewicz, „Topos” 1997, nr 4.
- Glensk U., Proza wyzwolonej generacji 1989–1999, Kraków 2002.
- Głowacka M., Stereotypy polsko-niemieckie w językowym obrazie świata oraz w wybranej polskiej prozie emigracyjnej, „Ogrody nauk i sztuk” 2012, nr 2.
- Głowiński M., Narracje literackie i nieliterackie, Kraków 1997.

Gosk H., Bohater swoich czasów. Postać literacka w powojennej prozie polskiej o tematyce współczesnej, Izabelin 2002.

Guziuk M., Dwa spojrzenia na politykę marginalizacji polskich emigrantów w Niemczech, w: Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej, red. K. Biało-brzeska, S. Kawula, Toruń 2006.

Guziuk M., Polacy – emigranci w Niemczech u schyłku XX i na początku XXI wieku. Bariery psychospołeczne a integracja, w: Migracja. Uchodźstwo. Wielokulturowość. Zderzenie kultur we współczesnym świecie, red. D. Lalak, Warszawa 2007.

Hager B., Probleme soziokultureller und gesellschaftlicher Integration junger Migranten dargestellt am Beispiel der oberschlesischen Übersiedler in der Bundesrepublik Deutschland, Dortmund 1991.

Heffner K., Migracje do Niemiec i polska polityka regionalna a śląska tożsamość, w: Dynamika śląskiej tożsamości, red. J. Janeczek i M.S. Szczepański, Katowice 2006.

Helbig-Mischewski B., Penis w opałach. Doświadczenia kastracji i strategie odzyskiwania w literaturze kilku migrantów polskich w Niemczech, „Teksty Drugie” 2009, nr 6.

Helling I.K., „Późno wysiedleni” z Polski: świat przeżywany i biografia, „Kultura i społeczeństwo” 1991, nr 4.

Historia niechciana. Historie obecne. Szkice o literaturze polskiej XX wieku, red. H. Gosk, A. Zieniewicz, Warszawa 2003.

Hübner K., Literatura polska w języku niemieckim? Portret Artura Beckera, źródło: <http://goethe.de/ins/pl/lp/kul/dup/lit/spi/pl7488893.htm> data dostępu: 12.01.2013.

„Info-Dienst. Deutsche Aussiedler. Zahlen, Daten, Fakten”, nr 14, 16, 17, Bonn 1990.

Ingarden R., O poznawaniu dzieła literackiego, Warszawa 1976.

Inoue S., Beyond the First-Person Narrative: Polish Literature Written in the Federal Republic of Germany in the 1980s, w: Contemporary Polish Migrant Culture and Literature in Germany, Ireland, and the UK, red. J. Rostek, D. Uffermann, Frankfurt am Main 2011.

Inoue S., りの断層—ドイツ連邦共和国におけるポーランド作家の現代文学, (Dislocated Narratives – Contemporary Polish Literature in the Federal Republic of Germany), nieopublikowana praca doktorska, napisana w języku japońskim, 2013.

Inoue S., Imin bungaku no rizômu-sei, „Slavica Occidentalis Iaponica” 2007, nr 10.

Interkulturelle Literatur in Deutschland. Ein Handbuch, wyd. C. Chiellino, Stuttgart 2007.

Iwasiów I., Niespełnione obietnice, „Nowe książki” 1999, nr 7.

Iwasiów S., Wolność albo śmierć, źródło: <http://artpapier.com/?pid=2&cid=1&aid=1442>, 1.02., 3 (195)/2012/literatura data dostępu: 4.09.2013.

Jabłoński Z., Gabinet figur radiowych, Berlin 1985.

Janicki L., Republika Federalna Niemiec wobec terytorialno-politycznych następstw klęski i upadku Rzeszy. Zagadnienia prawne, Poznań 1982.

Janik W., Zagłębie Ruhry kolebką Polonii, „Dialog” 1996, nr 1.

- Janion M., *Niesamowita Słowiańszczyzna. Fantazmaty literatury*, Kraków 2006.
- Janusz G., *Polonia w Republice Federalnej Niemiec*, Lublin 1990.
- Jarzębski J., *Apetyt na przemianę: notatki o prozie współczesnej*, Kraków 1997.
- Jarzębski J., *Pożegnanie z emigracją. O powojennej prozie polskiej*, Kraków 1998.
- Jarosiński Z., *Literatura lat 1945–1975*, Warszawa 1996.
- ...jestem głuchy na pozaziemskie tam-tamy. Z Januszem Rudnickim rozmawia Krzysztof Niewręda, w: *Piastów 75*, red. J. Eysymont, P. Krupiński, K. Niewręda, Szczecin 2005.
- Kalczyńska M., „Emigracyjni” twórcy polskiej książki i prasy zamieszkali w Niemczech po 1989 roku (próba opisu socjobiologicznego), w: *Emigracja z Polski po 1989 roku*, red. B. Klimaszewski, Kraków 2002.
- Kalczyńska M., *Książka w polsko-niemieckim dialogu. Ze szczególnym uwzględnieniem książki śląskiej na przykładzie zbiorów Gabinetu Książki i Prasy Polskiej w Niemczech PIN-Institutu Śląskiego w Opolu*, źródło: http://www.polonika.opole.pl/html/p_book_2.htm strona obecnie niedostępna.
- Kalczyńska M., *Kultura książki polskiej w Niemczech. Instytucje twórców, produkcji, upowszechniania, promocji i obiegu w ostatnim dwudziestoleciu XX wieku*, Katowice 2004.
- Kalczyńska M., *Polscy emigracyjni twórcy kultury w Niemczech w czasach historycznych przełomów*, „Zarys” 2004, nr 4.
- Kaluza A., *Zuwanderer aus Polen in Deutschland*, w: „Utopie kreativ”, H. 141/142, Juli/August 2002.
- Kapuściński R., *Die Begegnung mit dem Anderen als Herausforderung des 21. Jahrhunderts*, „Dialog” 2005, nr 69–70.
- Karpiński W., *Książki zbójcekie*, Warszawa 1996.
- Karwat K., „Patriotyzm” czy „pragmatyzm”? „Dialog” 1996, nr 1.
- Kerski B., *Historia i współczesność. Berlin, polska metropolia kultury*, „Dialog” 2008–2009, nr 85–86.
- Kerski B., *Hybride Identitäten. Migrationen aus Polen – Geschichte und Gegenwart*, w: *Jahrbuch Polen 2010. Migration (Jahrbücher Polen des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt, 21)*, red. A. Kaluza, J. Wierczimok, Wiesbaden 2010.
- Kępiński A., *Rytm życia*, Kraków 1973.
- Kępiński P., *Krzysztof Maria Załuski. Prowokator z urodzenia*, „Kurier” 2000, nr 24.
- Kępiński P., *Żongler z Hamburga. Janusz Rudnicki*, <http://niniwa2.cba.pl/rudnicki-zongler.htm>, data dostępu: 18.03.2009, strona obecnie niedostępna.
- Kicinger A., *Einwanderungspolitik in einem Auswandererland*, w: *Jahrbuch Polen 2010. Migration (Jahrbücher Polen des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt, 21)*, red. A. Kaluza, J. Wierczimok, Wiesbaden 2010.
- Klimaszewski Z.T., *Emigracja polska w Niemczech*, Białystok 2007.
- Kłóskowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 2005.
- Kompleks wypędzenia*, red. W. Borodziej, A. Hajnicz, Kraków 1998.

- Korbel J., Polska – Górny Śląsk – Niemcy. Polityczny bilans 50-lecia Poczdamu, Opole 1995.
- Korbel J., Polska ludność rodzima. Migracje w przeszłości i perspektywie – analiza uwarunkowań, Opole 1986.
- Korn L., Napisane w Niemczech, „Kurier” 2000, nr 23.
- Kornischka J., Demographische, soziale und psychische Aspekte der Spätaussiedlung, w: Polen in Deutschland – Deutsche in Polen, red. F. Drobek, Freiburg 1999.
- Kossert A., Kalte Heimat. Die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945, München 2008.
- Koszałka G., Model małżeństwa i rodziny w środowisku polonijnym północnych Niemiec. Na przykładzie Hamburga, Pelplin 2004.
- Koszałka H., Religijność katolików polskojęzycznych w Hamburgu, Hamburg/Ząbki 2002.
- Kowalska-Leder J., Doświadczenie zagłady z perspektywy dziecka w polskiej literaturze dokumentu osobistego, Wrocław 2009.
- Kozłowski J., Polska diaspora w Niemczech, w: Polska diaspora, red. A. Walaszek, Kraków 2001.
- Kozłowski J., Rozwój organizacji społeczno-narodowych wychodźstwa polskiego w Niemczech w latach 1870–1945, Wrocław 1987.
- Krasuski J., Historia Niemiec, Wrocław 1998.
- Kroner M., Als Deutscher unter Deutschen. Stellungnahme eines Betroffenen, w: Politische Bildung mit Spätaussiedlern, Bonn 1982, Schriftenreihe der Bundeszentrale für politische Bildung, Bd. 184.
- Krzemiński A., Ludzie pogranicza, „Polityka”, 23 maja 2009, nr 21(2706).
- Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy, red. M.P. Markowski, R. Nycz, Kraków 2006.
- Lebioda T., Niemcy rosyjscy w polityce RFN na tle ich znaczenia w Rosji i relacjach niemiecko-rosyjskich 1763–2003, Wrocław 2004.
- Lee E.S., A Theory of Migration, „Demography” 1966, nr 3. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lejeune P., Wariacje na temat pewnego paktu. O autobiografii, Kraków 2001.
- Lempp A., Stereotypowy Polak – stereotypowe Niemca postrzeganie, w: Narody i stereotypy, red. T. Walas, Kraków 1995.
- Leociak J., Literatura dokumentu osobistego jako źródło do badań nad zagładą Żydów. Rekonesans metodologiczny, „Zagłada Żydów. Studia i materiały” 2005, nr 1.
- Liman S., Polacy w Niemczech po II wojnie światowej, w: Polonia w Europie, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992.
- Lipski J.J., Dwie ojczyzny – dwa patriotyzmy, w: Powiedzieć sobie wszystko... Eseje o sąsiedztwie polsko-niemieckim, Warszawa 1996.
- Lis M., Ludność rodzima na Śląsku Opolskim po drugiej wojnie światowej (1945–1993), Opole 1993.
- Literatura niemiecka po polsku. R. Dąbrowa rozmawia z K.M. Załuskim, „Samo życie” 2000 (11 września).

Literatura utracona, poszukiwana czy odzyskana. Wokół problemów emigracji, red. Z. Andres, J. Wolski, Rzeszów 2003.

Lorkowski P.W., Strzeżcie się Naletnika!, „Topos” 2000, nr 1(50).

Ludorowska H., Adieu, NRD! Biografie pisarzy z perspektywy postenerdowskiej, Poznań 2009.

Łakomy A., Polska książka na obczyźnie. Niemcy Zachodnie (1945–1950), Warszawa 2011.

Łempiński Z., RFN wobec problemów ludnościowych w stosunkach z Polską (1970–1985), Katowice 1987.

Madajczyk P., Niemcy polscy 1944–1989, Warszawa 2001.

Madajczyk P., Przyłączenie Śląska Opolskiego do Polski 1945–1948, Warszawa 1996.

Malchow B., Tayebi K., Brand U., Die fremden Deutschen. Aussiedler in der Bundesrepublik, Reinbek bei Hamburg 1990.

Mały słownik pisarzy polskich na obczyźnie 1939–1980, red. B. Klimaszewski, Warszawa 1992.

Mamoń B., Pisarze polscy w Niemczech, „Tygodnik Powszechny” 2002, nr 31.

Markiewicz H., Główne problemy wiedzy o literaturze, Kraków 1996.

Matuszek G., „Der Genialne Pole”? Niemcy o Stanisławie Przybyszewskim (1892–1992), Kraków 1993.

Mead M., Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego, tłum. J. Hołówka, Warszawa 2000.

Meister M.D., Zwischenwelten der Migration. Biographische Übergänge jugendlicher Aussiedler aus Polen, Weinheim und München 1997.

Mende R., Grenzgänger, Wurstmenschen und Mythensetzer. Ein kleines Porträt polnischsprachiger Literatur aus Deutschland, w: Jahrbuch Polen 2010. Migration (Jahrbücher Polen des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt, 21), red. A. Kaluza, J. Wierczimok, Wiesbaden 2010.

Mende R., Polnischsprachige Gegenwartsliteratur aus Deutschland – Autobiografische Spuren, „Inter Finitimos” 2008, nr 6,

Mende R., Zur Verwendung der literaturtheoretischen und migrationspsychologischen Kategorien Ich, Hier und Jetzt bei der Analyse polnischsprachigen Texte aus Deutschland, w: Literatur, Sprache, Kultur und Fremde. Beiträge zur V. Internationalen Westslawistischen Studentenkonzferenz „InterFaces” in Leipzig, red. R. Mende, F. Martinek, T. Sikora, Leipzig 2007.

Miera F., Polski Berlin. Migration aus Polen nach Berlin. Integrations- und Transnationalisierungsprozesse 1945 bis Ende der 1990 Jahre, Münster 2007.

Między językami, kulturami, literaturami. Polska literatura (e)migracyjna w Berlinie i Sztokholmie po roku 1981, red. E. Teodorowicz-Hellman & J. Gesche przy współpracy Marion Brandt, Sztokholm 2013.

Między obcością a bliskością. Polacy – Niemcy, red. R. Traba, Warszawa 2005.

Między Polską a światem. Kultura emigracyjna po 1939 roku, red. M. Fik, Warszawa 1992.

- Mizerka A., „Picaro”, picer, Rudnicki, „Twórczość” 2003, nr 7/8.
- Mniejszość niemiecka w Polsce i Polacy w Niemczech, red. Z. Kurcz, W. Misiak, Warszawa 1991.
- Moje Niemcy – moi Niemcy. Odpominania polskie, red. H. Orłowski, Poznań 2009.
- Mossakowska Z., Tęsknoty nasze bez granic, źródło:
http://zofiamossakowska.eu/Index.htm_files/20.jpg data dostępu: 11.01.2013, strona obecnie niedostępna.
- Mostwin D., Trzecia wartość. Wykorzenie i tożsamość, Lublin 1995.
- Murzynowska K., Polskie wychodźstwo zarobkowe w Zagłębiu Ruhry w latach 1880–1914, Wrocław 1972.
- Muszer D., Czarna strona emigracji, „Topos” 1996, nr 2.
- Muszer D., Gastarbeitserski Blues, „B1” 1996, nr 8–9.
- Muszyński M., Niemiecka przynależność państwowa w świetle standardu normatywnego, „Przegląd Sejmowy” 2008, 1(84).
- Myśliwski W., Język, wyobrażenia, pamięć, w: P. Szewc, Wolność i współczucie. Rozmowy z pisarzami, Kraków 2002.
- Na chwałę i pożytek nasz wzajemny. Złoty jubileusz Polonicum, red. E. Rohozińska, Warszawa 2006.
- Najbardziej lubię marynowane maślaki. K.M. Załuski rozmawia z D. Muszerem, „Kurier” [Hamburg] 2000, nr 8.
- Najder Z., Dziecko i sprawa polska, „Twórczość” 1958, nr 4.
- Narody i stereotypy, red. T. Walas, Kraków 1995.
- Narracja i tożsamość (I), Narracje w kulturze, red. W. Bolecki, R. Nycz, Warszawa 2004.
- Narracja i tożsamość (II), Antropologiczne problemy literatury, red. W. Bolecki, R. Nycz, Warszawa 2004.
- Narracje migracyjne w literaturze polskiej XX i XXI wieku, red. H. Gosk, Kraków 2012.
- Niemcy współczesne. Zarys encyklopedyczny, Poznań 1999.
- Niemiec czyta, bo lubi. Rozmowa z Magdaleną Parys, „Gazeta Wyborcza”, 11–12 lipca 2015.
- Nienaber U., Migration – Integration und Biographie. Biographieanalytische Untersuchungen auf der Basis narrativer Interviews am Beispiel von Spätaussiedlern aus Polen, Rumänien und der UdSSR, Münster–New York 1995.
- Niewręda K., Schriftsteller w zielonej kamizelce, „Pogranicza” 2001, nr 1.
- Niewręda K., Zapach wolności, „Akant” 2000, nr 12.
- Niewręda K., Zbieżność z rzeczywistością – podobnie jak sama rzeczywistość – jest dziełem przypadku, „Kurier” [Hamburg] 1999, nr 3.
- Nitschke B., Wyszalenie ludności niemieckiej z Polski w latach 1945–1949, Zielona Góra 1999.
- Nowacki D., Czteropak z polską prozą, „Gazeta Wyborcza”, 18–19 sierpnia 2012.

- Nowacki D., Czytelnik ma zawsze rację, czyli proza środka, źródło: <http://www.institutksiazki.pl/pl/ik/site,8,8,3.php> data dostępu: 11.01.2013.
- Nowacki D., Krzysztof Maria smutną ma twarz, „Tygodnik Powszechny” 1999, nr 15.
- Nycz R., Język modernizmu. Prologomena historycznoliterackie, Wrocław 1997.
- Nycz R., Literatura jako trop rzeczywistości. Poetyka epifanii w nowoczesnej literaturze polskiej, Kraków 2001.
- Nycz R., Poetyka doświadczenia. Teoria – nowoczesność – literatura, Warszawa 2012.
- Nycz R., Tekstowy świat. Poststrukturalizm a wiedza o literaturze, Kraków 2000.
- O Berlinie, współczesnej literaturze emigracyjnej, Marii Komornickiej i kilku innych kwestiach. Z Brygidą Helbig-Mischewski rozmawiała Aleksandra Kosuda, „Nowy Przemysł” 2008, nr 1.
- Obraz Polski i Polaków w Europie, red. L. Kolarska-Bobińska, Warszawa 2003.
- Olschowsky H., Deutscher in Polen – Spätaussiedler in der DDR, „Dialog” 1997, nr 3–4.
- Olschowsky H., Zapomniane powiązania. Polskie oblicza wschodniego Berlina, „Dialog” 2008–2009, nr 85–86.
- Orłowski H., Polnische Wirtschaft. Nowoczesny niemiecki dyskurs o Polsce, Olsztyn 1998.
- Pallaske Ch., Die Migration aus Polen in die Bundesrepublik Deutschland in den 1980er und 1990er Jahren, w: Die Migration von Polen nach Deutschland. Zu Geschichte und Gegenwart eines europäischen Migrationssystems, wyd. Ch. Pallaske, Baden-Baden 2001.
- Pallaske Ch., Migrationen aus Polen in die Bundesrepublik Deutschland in den 1980er und 1990er Jahren. Migrationsverläufe und Eingliederungsprozesse in sozialgeschichtlicher Perspektive, Münster–New York–München–Berlin 2002.
- Pasterska J., „Lepszy” Polak? Obrazy emigranta w prozie polskiej na obczyźnie po 1945 roku, Rzeszów 2008.
- Pawlicka U., Wolność odbija się wanilią, „Portret on line” 2009, nr 48.
- Piastów 75, red. J. Eysymont, P. Krupiński, K. Niewręda, Szczecin 2005.
- Piaszczyński P., „Piękni przegrani”? Pisarze polscy z niemieckim adresem, „Dialog” 2002, nr 60.
- Pietrzak A., Literatura niemieckojęzyczna imigrantów w Niemczech końca XX i początku XXI wieku, nieopublikowana praca doktorska, Warszawa 2010.
- Pisarz na emigracji. Mitologie, style, strategie przetrwania, red. H. Gosk, A.S. Kowalczyk, Warszawa 2004.
- Plath J., Knapp, Kaminer, Becker. Trzech niemieckojęzycznych pisarzy z polskimi i rosyjskimi korzeniami, „Dialog” 2004, nr 68.
- Poetyka migracji. Doświadczenie granic w literaturze polskiej przełomu XX i XXI wieku, red. P. Czapliński, R. Makarska, M. Tomczok (Cuber), Katowice 2013.
- Polacy i Niemcy. 100 kluczowych pojęć, red. E. Kobylińska, A. Lawaty, R. Stephan, Warszawa 1996.

Polacy i Niemcy na drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989–1998, red. D. Bingen, K. Malinowski, Poznań 2000.

Polacy – Niemcy. Sąsiedztwo z dystansu, red. A. Wolff-Powęska, D. Bingen, Poznań 2004.

Polityka Republiki Federalnej Niemiec wobec polskiej ludności rodzimej na Śląsku w latach 1949–1990/91, red. M. Lis, Opole 1992.

Polnische Literatur in Bewegung. Die Exilwelle der 1980er Jahre, wyd. D. Henseler, R. Makarska, Bielefeld 2013.

Polonia w Niemczech. Historia i współczesność, Warszawa 1995.

Polski żal, „Nowiny gliwickie”, 8 czerwca 2000, nr 23.

Polsko-niemiecki leksykon biograficzny: ludzie polskiej książki i prasy w Niemczech (koniec XX w.), oprac. M. Kalczyńska, tłum. M. Kalczyński, P. Przybyła, A.D. Spranger, Opole 2001.

Poniatowska A., Polacy w Berlinie 1918–1945, Poznań 1986.

Posern-Zieliński A., Powojenne migracje do Niemiec i ich skutki, czyli od narodu etnicznego do społeczeństwa wielokulturowego, w: Migracje i społeczeństwa współczesne, red. J.E. Zamojski, t. 12, Warszawa 2007.

Po(st)mosty. Polacy i Niemcy w nowej Europie, red. G. Matuszek, Kraków 2006.

Powroty w zapomnienie. Dekada literatury emigracyjnej 1989–1999, red. B. Klimaszewski, W. Ligęza, Kraków 2001.

Pracownicy polskiej książki i prasy w Niemczech. Koncepcja badań biograficznych, red. Kalczyńska M., Opole 2003.

Praszałowicz D., Polen, w: Enzyklopädie. Migration in Europa. Vom 17. Jahrhundert bis zur Gegenwart, wyd. K.J. Bade, P.C. Emmer, L. Lucassen, J. Oltmer, Paderborn 2007.

Problemy socjologii literatury, red. J. Sławiński, Wrocław 1971.

Proza polska na obczyźnie. Problemy – dyskursy – uzupełnienia, t. I, II, red. Z. Andres, J. Pasterski, A. Wal, Rzeszów 2007.

Prusy. Wzlot i upadek, red. L. Będkowski, „Polityka. Pomocnik historyczny” 2012, nr 3.

Przybylski J., Co zostało z naszych marzeń, Bruksela 1994.

Przybylski J., Marzenia i rzeczywistość, Gdańsk 2000.

Przywara P., Dryf, „Twórczość” 1996, nr 4.

Pustoła J., Wspomnienia z pobytów w Niemczech w latach 1944–2000. Od robotnika przymusowego do profesora uniwersytetu, Warszawa 2010.

Pytasz M., Wygnanie – emigracja – diaspora. Poeta w poszukiwaniu czytelnika, Katowice 1989.

Rabizo-Birek M., Między mitem a historią. Twórczość Włodzimierza Odojewskiego, Warszawa 2002.

Rada U., Germanys next pole position. Elf Bemerkungen zum Wandel des Bildes der Deutschen von ihren Polen, w: Jahrbuch Polen 2010. Migration (Jahrbücher Polen des Deutschen Polen-Instituts Darmstadt, 21), red. A. Kaluza, J. Wierczimok, Wiesbaden 2010.

Reichling G., Die deutschen Vertriebenen in Zahlen. Umsiedler, Verschleppte, Vertriebene, Aussiedler 1940–1985, Bonn 1986.

Rochowiak J., Zawsze obcy, źródło: http://zofiamossakowska.eu/Index.htm_files/67.png strona obecnie niedostępna.

Rogall J., Polen, „Informationen zur politischen Bildung” 1991, nr 222: Aussiedler.

Roguski P., O polonistyce w Niemczech, „Przegląd Humanistyczny” 2003, nr 1(376).

Roguski P., O Zarysie w zarysie, źródło: <http://www.zarys.de/polski/o-nas/> data dostępu: 2.09.2013.

Roguski P., Tułacz polski nad Renem, Literatura i sprawa polska w Niemczech w latach 1831–1845, Warszawa 1981.

Rostropowicz-Miśko M., Migracje ludności ze Śląska Opolskiego do Niemiec w latach 1989–2005. Aspekty demograficzne, społeczne i ekonomiczne, Opole 2007.

Rudnik R., Uchodźcy z ostatniego pociągu, „Nowa Trybuna Opolska” 1998, nr 125.

Rumiński K., Myśli o Polonii, Polakach i niektórych polskojęzycznych mieszkańcach znad Renu, „Samo Życie” 7(47), 1 lipca – 31 lipca 1999.

Sakson A., Mazurzy – społeczność pogranicza, Poznań 1990.

Sasinowski A., Puść mnie, Historio, „Kurier Szczeciński”, 9 lipca 2008.

Schebb P., Glauche H., Die soziale Situation der Aussiedler – Versuch einer sozialpsychologischer Problembestimmung, Bremen 1993.

Schlott W., Auf der Suche nach anderen Orten der Entfremdung – Die „emigrierte” polnische Prosa nach 1985, w: Die polnische Emigration und Europa 1945–1990. Eine Bilanz des politischen Denkens und der Literatur Polens im Exil, wyd. Ł. Gałęcki, B. Kerski, Osnabrück 2000.

Schlott W., Die polnische Realität nach 1990 fiktional erfassen: Erzählmodelle in Texten deutscher und emigrierter polnischer Autoren, w: Berührungslinien. Polnische Literatur und Sprache aus der Perspektive des deutsch-polnischen kulturellen Austauschs, wyd. M. Marszałek, A. Nagórko, Hildesheim 2006.

Schießl S., „Das Tor zur Freiheit”. Kriegsfolgen, Erinnerungspolitik und humanitärer Anspruch im Lager Friedland (1945–1970), Göttingen 2016.

Schmidt J., Nowe tożsamości w czasach transformacji europejskich. Imigranci z Polski w Niemczech, Poznań 2009.

Schmidt J., W poszukiwaniu tożsamości. „Późni wysiedleńcy” z Polski lat 80. i 90. XX wieku w Niemczech, w: Migracja – Europa – Polska, red. W.J. Burszta, J. Serwański, Poznań 2003.

Siewior K., Tożsamość odzyskana? (Re)transkrypcje doświadczenia migracyjnego w powieści neo-post-osiedleńczej, „Teksty Drugie” 2013, nr 3.

Skibińska J., Uwagi o niemieckojęzycznej twórczości Dariusza Muszera i Artura Beckera, w: Pracownicy polskiej książki i prasy w Niemczech. Koncepcja badań biograficznych, red. M. Kalczyńska, Opole 2003.

Slaska E.M., Poezja w czasach pieniądza, „WIR” 1998, nr 2.

- Słownik terminów literackich, red. M. Głowiński, T. Kostkiewiczowa, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, Wrocław 1988.
- Słownik wiedzy o literaturze, red. R. Cudak, M. Tytaś, Katowice 2005.
- Snobizm na przeciąganie się. Z Brygidą Helbig, polską pisarką mieszkającą w Berlinie, rozmawia Joanna Kuciel-Frydryszczak, „Wysokie Obcasy Extra”, Lipiec 2015.
- Sobolewska J., Cudzoziemki, „Polityka” 2014, nr 13.
- Specjalista od odrażających, brudnych, złych. Z Krzysztofem Marią Załuskim rozmawiają Anna Gierlińska i Roman Ulfik, „Zarys” 2004, nr 3.
- Stelmaszyk N., Formy promocji młodej literatury polskiej na obszarze niemieckojęzycznym. Wybrane przykłady, w: Pracownicy polskiej książki i prasy w Niemczech. Koncepcja badań biograficznych, red. M. Kalczyńska, Opole 2003.
- Stelmaszyk N., Polonica nova oder die Barbaren sind längst da. Die polnische Literatur der Nachwendzeit und ihre Situation im deutschsprachigen Raum seit 1989, nieopublikowana praca doktorska, Siegen 2008.
- Stetkiewicz L., Socjologia literatury istnieje, w: tejże, Szkice z ziemi niczyjej, Toruń 2009.
- Stomma L., Nowy Rok, „Polityka” 1998, nr 1(2122).
- Studia nad procesem integracji i dezintegracji społeczności Śląska, red. W. Misiak, Wrocław 1993.
- Supruniuk M.A., Twarze emigracji. Wierzyński, Hłasko, Gombrowicz, Stempowski, Grydzewski, Toruń 1999.
- Szarota T., Wzajemne postrzeganie i stereotypy, Warszawa 1996.
- Szaruga L., Powinności literatury i inne szkice krytyczne, Kraków 2008.
- Szaruga L., Szarganie zszarganego, czyli proza dzieciństwa, „Pogranicza” 1999, nr 3.
- Szaruga L., Węzły polsko-niemieckie, Częstochowa 2000.
- Szaruga L., Węzły polsko-niemieckie (2), Częstochowa 2003.
- Szaruga L., Życie literackie emigracji w Berlinie Zachodnim, w: Życie literackie drugiej emigracji niepodległościowej, t. I, red. J. Kryszak, R. Moczko, Toruń 2001.
- Szybowicz E., Neurozy Sowizdrzała, źródło: <http://www.dwutygodnik.com/artykul/207-neurozy-sowizdrzala.html>, data dostępu: 5.09.2013.
- Śląska codzienność po drugiej wojnie światowej, red. Z. Woźniczka, Katowice 2006.
- Ślązacy w Niemczech po 1945 roku, red. M. Kalczyńska, Opole 2009.
- Tomaszewska M., Identyfikacja narodowa młodych „późnych wysiedleńców” z Polski w Niemczech, „Przegląd Zachodni” 2006, nr 2.
- Tożsamość i odrębność w Zjednoczonej Europie. Motyw podróży w literaturze anglo i niemieckojęzycznej, red. G. Moroz, M. Ossowski, Olecko 2007.
- Trenkner J., Templin W., Kerski B., Berlin Zachodni, Berlin Wschodni, Berlin, Szkice i rozmowa o stolicy Niemiec, Szczecin 2003.

- Trzcieleńska-Polus A., „Niewidzialny bagaż” Ślązaków pochodzenia niemieckiego w RFN, w: Wspólne dziedzictwo? Ze studiów nad stosunkiem do spuścizny kulturowej na Ziemiach Zachodnich i Północnych, red. Z. Mazur, Poznań 2000.
- Trzcieleńska-Polus A., Sytuacja emigrantów z Polski w RFN (zwłaszcza tzw. wysiedleńców), w: Polityka Republiki Federalnej Niemiec wobec polskiej ludności rodzimej na Śląsku w latach 1949–1990/91, red. M. Lis, Opole 1992.
- Trzcieleńska-Polus A., „Wysiedleńcy” z Polski w Republice Federalnej Niemiec w latach 1980–1990, Opole 1997.
- Tyszecka A., Helga i jej siostry, „Polityka” 9 maja 2009, nr 19(2704).
- Uffelman D., Autoidentyfikacja ze Wschodem w narracjach polskich migrantów, tłum. Z. Ossowska, „Rocznik Komparatystyczny” 2010, nr 1, Szczecin.
- Uffelman D., Paradoxe der jüngsten nichtslavischen Literatur slavischer Migranten, w: Die Ost-West-Problematik in den europäischen Kulturen und Literaturen. Ausgewählte Aspekte, wyd. S. Ulbrecht/H. Ulbrechtová, Prag/Dresden 2009.
- Umsiedler, wyd. Diakonisches Werk der Evangelischen Kirche in Deutschland, Stuttgart 1976.
- Urban T., Utracone ojczyzny, Warszawa 2007.
- Ustawa Zasadnicza Niemieckiej Republiki Federalnej, w: Konstytucje Finlandii, Włoch, Niemieckiej Republiki Federalnej, Francji, Wrocław-Warszawa 1971.
- Utracona ojczyzna. Przymusowe wysiedlenia, deportacje i przesiedlenia jako wspólne doświadczenie, red. H. Orłowski, A. Sakson, Poznań 1996.
- Waniek K., Polish immigrants to Germany. Biographical analysis of narrative interviews with young people who left for Germany between 1989 and 1999, Łódź 2012.
- Warchoń-Schlottmann M., Emigracja z Polski do Niemiec po roku 1989 – próba portretu zbiorowego, w: Emigracja z Polski po 1989 roku, red. B. Klimaszewski, Kraków 2002.
- Warchoń-Schlottmann M., Język polski w Niemczech – perspektywy zachowania języka etnicznego u najnowszej emigracji, „Przegląd Polonijny” 1996, nr 3.
- Warchoń-Schlottmann M., Polacy w najnowszej literaturze polskiej tworzonej w Niemczech – przyczynek do portretu zbiorowego, w: Pracownicy polskiej książki i prasy w Niemczech. Koncepcja badań biograficznych., red. M. Kalczyńska, Opole 2003.
- Wiedemann A., Literacka inwazja, „Gazeta Wyborcza” 2001, nr 201(3456).
- Wilkievicz Z.R., Polnische Exilliteratur 1945–1980 (eine Bestandsaufnahme), Köln-Wien 1991.
- Winczakiewicz J., Solidarność z Solidarnością, w: tegoż, Z szuflady emigranta, Toruń 2001.
- Wóycicki K., Dwa miliony nieobecnych, „Rzeczpospolita”, 17 kwietnia 1999.
- Wóycicki K., Społeczność polskojęzyczna w Niemczech. Dwa miliony nieobecnych, źródło: <http://kazwoy.wordpress.com/niemcy/spolecznosc-polskojezyczna-w-niemczech/>, data dostępu: 6.09.2013.
- Wright P., Żelazna kurtyna, tłum. M. Urbański, Warszawa 2009.

Wrześniński W., Niemiec w stereotypach polskich XIX i XX wieku, w: Narody i stereotypy, red. T. Walas, Kraków 1995.

Wspólne dziedzictwo? Ze studiów nad stosunkiem do spuścizny kulturowej na Ziemiach Zachodnich i Północnych, red. Z. Mazur, Poznań 2000.

Załoski K.M., Brigitta Helbig-Mischewski pisarka pogranicza, „Kurier” [Hamburg] 2000, nr 5.

Załoski K.M., Dariusz Muszer powieściopisarz wściekle fantastyczny, „Kurier” [Hamburg] 2000, nr 5.

Załoski K.M., Janusz Rudnicki prowokator ponad wszystko, „Kurier” [Hamburg] 2000, nr 5.

Zbiór przepisów prawnych ogłoszonych w Federalnym Dzienniku Ustaw Republiki Federalnej Niemiec dotyczących Polski i innych państw socjalistycznych 1949–1980, oprac. R. Jasica, Warszawa 1981.

Zduniak-Wiktorowicz M., Inny to ten, który właśnie siedzi w aucie. Prozatorski debiut Alexandry Tobor a nowe pokolenie piszących o Polsce w Niemczech. (Ein Anderer ist derjenige, der gerade im Auto sitzt. Das Prosa-Debüt von Alexandra Tobor und die neue Generation von Schriftstellern polnischer Herkunft in Deutschland), „Studia Germanica Gedanensia” 2014, nr 30.

Zduniak-Wiktorowicz M., Współczesny polski pisarz w Niemczech – doświadczenie, tożsamość, narracja, Poznań 2010.

Znikająca granica. Nowa polska migracja do Niemiec – Perspektywa lokalna, red. A. Łada, J. Segeš Frelak, Warszawa 2012.

Zybura M. (wyd.), „...Nie będzie nigdy Niemiec Polakowi bratem” ...? Z dziejów niemiecko-polskich związków kulturowych, Wrocław 1995.

Z życia Polonii. Krystyna Strużyna, „Przekrój”, 1 listopada 1998, nr 44.

Żakowska M., Russland- i Polendeutsche. Zaprogramowanie kulturowe niemieckich „późnych przesiedleńców” z Rosji i Polski, Łódź 2011.

Życie literackie drugiej emigracji niepodległościowej, t. 1, red. J. Kryszak, R. Moczko, Toruń 2001.

Życie literackie drugiej emigracji niepodległościowej, t. 2, red. B. Czarnecka, J. Kryszak, Toruń 2004.

Żygulski K., Procesy integracji społecznej na Opolszczyźnie w latach 1944–1964, w: Materiały Sekcji Socjologicznej Sesji XX-lecia, cz. 1: Problemy społeczne wsi opolskiej, Opole 1967.

<http://www.arturbecker.de>

<http://www.cafebabel.de/artikel/buch-berlin-spleen-der-polnischen-versager.html>, data dostępu: 20.08.2013

<http://www.dariusz-muszer.de>

<http://www.grenzdurchgangslager-friedland.niedersachsen.de>, data dostępu: 30.08.2013

<http://www.helbig-mischewski.de>

<http://www.ignis.org>, data dostępu: 4.09.2013

<http://www.polnischeversager.de>

<http://www.psz.pl/Pisarze-ze-skrzyzowania-kultur>, data dostępu: 12.01.2013

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/botschafter-des-versagens/7464458.html>, data dostępu: 20.08.2013

<http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81ambinowice>, data dostępu: 18.08.2013

http://pl.wikipedia.org/wiki/Klub_Polskich_Nieudacznik%C3%B3w, data dostępu: 20.08.2013

<http://www.zarys.de>, data dostępu: 25.03.2016